

4.Mamedov A.N. Leksiko-grammaticheskie transformatsii pri perevode tekstov obshhestvenno-politicheskoy tematiki (na materiale nemetskogo yazyka) / A.N. Mamedov. – M.: Izd. «Prometej», 2012. – 68 s.

5.Nelyubin L.L. Vvedenie v tekhniku perevoda / L.L. Nelyubin. – M.: Flinta, 2009. – 216 s.

6.Retsker Y.I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika. Ocherki lingvisticheskoy teorii perevoda / Y.I. Retsker / Dopolneniya i kommentarii D.I. Ermolovicha. – M.: Izd. «R. Valent», 2007. – 244 s.

7.Roganova Z.E. Posobie po perevodu s nemetskogo na russkij yazyk / Z.E. Roganova. – M.: Izdatel'stvo literatury na inostrannykh yazykakh, 1961. – 306 s.

8.Fedorov A.V. Osnovy obshhej teorii perevoda (lingvisticheskie problemy): dlya institutov i fakul'tetov inostr. yazykov / A.V. Fedorov. – SPb.: Fil. fak-t SPbGU; M.: OOO «Izdatel'skij Dom «FILOLOGIYA TRI», 2002. – 416 s.

LEXICAL SUBSTITUTIONS IN TRANSLATION OF TEXTS OF THE AGRICULTURAL AREA IN THE FIELD OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Amelina Svitlana Mykolayivna, Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv),

Kashperska Valeria Oleksandrivna, graduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv))

The analysis of specific lexical substitutions in the texts of agricultural area in the field of foreign economic activity is highlighted. Peculiarities of the mentioned texts and importance of lexical transformations are described. The relevance of this study is the need to give a complete interpretation of the concept of transformation, to emphasize its main types, consider the causes of transformation and analyze the use of translation transformations researching how they are implemented in fiction texts.

The research is to study the functioning of transformations in the translation, analysis of specific means of expression and use of lexical transformations in translation. Lexical substitutions in translation are the ultimate realization of translation. They are aimed at keeping a text message content without violating the stylistic norms of a language. There are grammatical, lexical and syntactic transformations which may overlap.

Keywords: *lexical substitutions, foreign economic activity, translation, transformations, agricultural vocabulary.*

УДК 811.111

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ МОДУЛЯЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ АГРОХІМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

ЖУКОВА Л. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ),

СТРИГУНЕНКО В. І., студентка магістратури Національного університету біоресурсів і природокористування України(м. Київ)

У статті розглядаються перекладацькі модуляції, які найчастіше застосовуються при перекладі англійських термінів з агрохімії українською мовою.

Проблема зумовлена інтересом сучасних лінгвістичних досліджень на комплексне вивчення структурно-семантичних особливостей вузькогалузових термінів .

Ключові слова: *термін, перекладацькі модуляції, граматичні модуляції, лексичні модуляції комплексні лексико-граматичні модуляції.*

В статье рассматриваются переводческие модуляции, которые чаще всего применяются при переводе английских терминов по агрохимии на украинский язык. Проблема обусловлена интересом современных лингвистических исследований на комплексное изучение структурно-семантических особенностей узкоотраслевых терминов.

Ключевые слова: *термин, переводческие модуляции, грамматические модуляции, лексические модуляции, комплексные лексико-грамматические модуляции.*

Процес перекладання – це цілеспрямований процес, який охоплює такі основні етапи як слухове чи зорове сприйняття інформації чужою мовою, усвідомлення її змісту; аналіз та переробка інформації мовою оригіналу, синтез рідною мовою; кінцевим результатом буде відтворення змісту рідною мовою.

Оскільки переклад – це передавання змісту висловленої інформації, то в цілому перекладаються не слова чи граматичні конструкції або інші засоби мови оригіналу, а безпосередньо зміст оригіналу. Згідно з теорією перекладу немає неперекладної інформації, є складні для перекладу тексти. Труднощі під час перекладання пов'язані з недостатнім знанням мови оригіналу та їх термінів або з відсутністю в цій мові готових відповідників.

У сучасному перекладознавстві існують різноманітні підходи до класифікації перекладацьких трансформацій, серед яких найбільш відомими є підходи В. Н. Комісарова, Л. С. Бархударова, О. Д. Швейцера, Л. К. Латишева, Я. Й. Рецкера, В. Є. Щетінкіна, Ж. Дарбельне, Ж.-П. Віне, А. В. Федорова, А. Я. Коваленка та ін.

Мета дослідження – аналіз основних прийомів перекладу текстів агрохімічного напрямлення.

Для лексичного складу агрохімічної літератури характерним є насиченість тексту термінами і термінологічними словосполученнями, і навіть наявність лексичних конструкцій і скорочень.

Провести чітку межу між термінами і словами побутової мови неможливо внаслідок багатозначності багатьох слів. Наприклад, такі загальновідомі поняття, як «електрика», «температура», «корм», «реакція», і часто вживані слова «атом», «вітамін», «антибіотик», «добрива», є термінами в повсякденній мові, де технічний початок грає підпорядковану роль. З іншого боку, такі прості слова, як «вода», «земля», «рідина», «сила», «тиск», є термінами в технічному контексті, які несуть основне смислове навантаження.

Термін це найточніше, концентроване й економне визначення технічної ідеї. Наприклад, термін «вода» – це науково визначена хімічна сполука, молекули якої два атоми водню і один атом кисню.

Згідно твердженню І. В. Арнольда, найбільш помітним в стилі науково-технічних текстів є використання спеціальної термінології. Кожна галузь науки використовує свою термінологію відповідно до предмета і методів своєї роботи [1, с. 96] .

Термін (від лат. terminus - межа, кордон) – слово або словосполучення, застосоване для позначення деякого поняття. Науковий термін точно і однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери. Він, на відміну від номенів загальнономовних, які часто є багатозначними, невпорядкованими, в межах сфери застосування є однозначним [3, с. 87].

У визначенні терміна немає цілковитої одностайності. Основну функцію терміна В. В. Виноградов вбачає у визначенні певного поняття.

Б. М. Головін визначає термін як «слово чи словосполучення, що має професійне поняття й застосовується в процесі (і для) пізнання та освоєння певного кола об'єктів і відношень між ними – під кутом певної професії» [4, с. 86– 91].

Такої самої думки дотримуються С. М. Бурдін, Я.А. Климовицький, О.В. Суперанська. У визначенні сутності терміна на першому плані перебуває співвідношення терміна й поняття, тому що будь-яка наука є чіткою системою взаємопов'язаних між собою понять, виділення яких відбувається на основі наукового узагальнення ознак.

Відповідно до твердження А.А.Реформатський визначає терміни «як однозначні слова, позбавлені експресивності» [8, с. 49].

Адекватність перекладу – це функціональна відповідність перекладу крізь його еквівалентність. Для адекватності перекладу агрохімічних текстів слід чітко визначити смислове навантаження його термінології та тексту в цілому і найбільш близько, без семантичної втрати для тексту відтворити його мовою оригіналу. Тож розгляньмо більш детально функціональний спосіб перекладу та прийоми перекладу при реалізації останнього.

Відповідно до Казакова Т.А. існує переклад таких типів: вибіркового, буквального, семантичного, функціонального та комунікативного перекладу.

Семантичний переклад полягає в повній передачі контекстуального значення елементів початкового тексту в одиницях мови перекладу.

Комунікативний переклад передбачає вибір такого шляху передачі початкової інформації, який призводить до перевідного тексту з початковою адекватною дією на одержувача.

Буквальний переклад передбачає послідовне відтворення початкового тексту в одиницях мови перекладу, зі збереженням порядку дотримання елементів.

Вибірковий переклад як спосіб скороченого перекладу полягає в виборі ключових одиниць вихідного тексту та їх повного перекладу.

Функціональний – це компонування, трансформування отриманого тексту з функціонально перетворених одиниць вихідного тексту.

Функціональне перетворення ґрунтується на лексико-семантичних, граматичних і стилістичних модуляціях вихідного тексту [5, с. 125 –138].

Сдобников В.В. та Петрова О.В. вважають, що прийом перекладу можна розглядати як перекладацьку операцію, спрямовану на вирішення проблеми та припущення типізованої однотипності, здійснюваної перекладацькими модуляціями. Відмінності в системах мов і правилах використання одиниць мови створюють проблеми в процесі перекладу, внаслідок чого перекладач

пострибує в використанні модуляцій перекладу, що називаються перекладацькими трансформаціями. До таких трансформацій відносяться лексичні трансформації, граматичні та лексико-семантичні трансформації [7, с. 122 -128].

Рецкер Я. І. виділяє сім різновидів лексичних трансформацій, хоча не завжди можна чітко класифікувати кожен приклад перекладу тому що вони дуже часто взаємодіють і розглядаються не поодиноці:

1. Диференціація значень.
2. Конкретизація значень.
3. Смысловий розвиток.
4. Генералізація значень.
5. Цілісне перетворення.
6. Антонімічний переклад.
7. Компенсація втрат в процесі перекладу [6, с. 12-14].

Дуже часто при перекладі агрохімічних текстів прийом диференціації і конкретизації розглядають разом .

Поширеність прийомів диференціації і конкретизації при перекладі з англійської мови на українську мову пояснюється великою кількістю в англійській мові слів з широким семантичним значенням, які не мають прямого відповідника в мові перекладу.

Мається на увазі, що одному слову в українській мові, що виражає ширше семантичне значення, в англійській мові можуть відповідати два або декілька слів, кожне з яких є вужче за значенням, тобто відноситься до більш обмеженого класу денотатів [6, с. 18-19].

Генералізацією – явище, зворотне конкретизації. Це заміна одиниці похідної мови, що має більше вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш ширшим значенням.

Genetically modified plants are very similar to garden one their age.

Генномодифіковані рослини майже не відрізняються від одноліток вирощених на полях.

В даному прикладі garden one their age перекладається як *однолітки*. Такий переклад можна віднести до двох прийомів: генералізації та компенсації. З одного боку ми при перекладі компенсуємо словосполучення англійської мови українським словом такого ж значення. З іншого боку в англійській мові вказується, що це саме рослини одного віку.

Прийом смислового розвитку полягає в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно пов'язаною з нею, тобто заснований на формально-логічній категорії перехрещення [6, с. 19-20].

Під цією назвою в перекладацькій літературі агрохімічних текстів відома широко поширена комплексна лексико-граматична заміна, сутність якої полягає в трансформації стверджувальної конструкції на негативну та навпаки, яка основана на заміні слів речення похідної мови, на антоніми в мові перекладу.

Прийом цілісного перетворення можна вважати різновидом смислового розвитку. Перетворюється внутрішня форма певного мовного ланцюга – від окремого слова, частіше складного, до синтагми, а іноді і цілого речення. Переважно це перетворення відбувається цілісно, а не частково. Зв'язок між

внутрішньою формою одиниць похідної мови та мови перекладу вже не простежується.

Компенсація – це заміна елемента оригіналу, який неможливо передати одиницею відповідно з загальним ідейним характером оригіналу [6, с. 24- 26].

Radiative syndrome research has shown that seeking help early will greatly reduce any associated long-term effects.

Дослідження з цього захворювання показало, що якщо вирішувати проблему завчасно, можна уникнути багато можливих ускладнень.

Тут як і в попередньому прикладі спостерігаємо прийом компенсації. *Seeking help early* – дослівно перекладається як *шукати допомогу завчасно*, але відповідно нашому перекладу *вирішувати проблему завчасно*. *Associated long-term effects* – спрощуємо до одного слова *ускладнення*.

Термін "граматична трансформація" як перетворення похідного речення в процесі перекладу потрібно розуміти умовно. Похідне речення, залишається самим незмінним, а у розумі перекладача відбувається певна операція перетворення тієї похідної конструкції, в якій, наприклад, англійські слова вже замінені українськими. По суті, відбувається перетворення дослівного перекладу, що є невід'ємним етапом в роботі перекладача-початківця [9, с. 22].

Бархударов Л.С. виділяє чотири основні граматичні трансформації:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення [3, с. 190].

Його класифікації ми і будемо дотримуватись в даній статті.

Прийом заміни – найбільш поширений та найбільш різноманітний вид перекладацької трансформації. В процесі перекладу заміняти можуть як граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку та ін.(так і лексичні). Відповідно до цього можна говорити про граматичні і лексичні заміни.

Бархударов поділяє заміну на декілька категорій:

- Заміна форм слова
- Заміна частин мови
- Заміна членів речення
- Синтаксичні заміни в складному реченні.
- Лексичні заміни [2, с. 194-209].

Перестановка як вид перекладацької трансформації – це зміна розташування мовних одиниць в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Одиницями, що можуть зазнавати перестановки, є переважно слова, словосполучення, частини складного речення та самостійні речення в тексті перекладу [11, с. 235].

Додавання – це використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідників в оригіналі.

Clearly, the pesticide had a genetic component and was specific enough in its effects to offer the hope that it was directly connected to structure.

Безсумнівно, пестицид мав генетичне походження та був досить специфічним для того, щоб сподіватись на те, що хвороба була безпосередньо пов'язана з будовою.

У цьому випадку були використані прийоми додавання. З точки зору лексичних трансформації це прийоми смислового розвитку – використані для більш легкого сприйняття тексту носіями мови.

Упущення – це антонім додаванню – допускають упущення в перекладі наприклад артиклів або допоміжних дієслів.

When the component responsible for the growth was pinpointed just a few years later, it finally provided evidence that the ability to grow is indeed written in structure.

Коли компонент, відповідальний за ріст, був остаточно визначений, його існування врешті рещт довело, що здатність до росту закладена в будові.

Бачимо в даному прикладі використання двох прийомів граматичної трансформації – додавання та упущення. Упущення використане тричі – були упущені слова, зрозумілі за контекстом. Їх використання було недоречним [10, с.125-146].

Результати дослідження свідчать про те, що як прийом перекладу лексична модуляція складається з низки лексико-семантичних трансформацій. Види лексичної модуляції побудовані на основі логічних відношень узагальнення, обмеження, перетинання або зміщення. Лексична модуляція може мати сталу або вільну форму застосування і є раціональним способом досягнення адекватного перекладу.

На підставі проведеної роботи стверджуємо, що серед перспективних напрямків досліджень особливе місце належить використанню прийому лексичної модуляції у відтворенні агрохімічних текстів, дослідженню можливостей та особливостей використання видів прийому лексичної модуляції в текстах інших функціональних стилів: публіцистичного, наукового, офіційно-ділового тощо. Крім того, інтерес становить вивчення сталої модуляції як об'єкта лексикографії та її прагматичних особливостей у художніх текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. / И. В. Арнольд// Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк. , 1986. – С. 295.

2. Бархударов Л.С. Мова і переклад. / Л.С. Бархударов // Мова і переклад – М.: Міжнародні відносини, 1975. – С. 235.

3. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За редакцією С. Єрмоленко. — К.: Либідь, 2001.— С. 224.

4. Головин Б. Н. Термин и слово / Б. Н. Головин// Термин и слово: межвузов. сб. – Горький : Издательство Горьковского ун-та, 1982.– С. 132.

5. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English <=> Russian – Серия: Изучаем иностранные языки. – СПб.: «Издательство Союз», – 2001, – С. 320.

6. Коломейцева Е.М., Макеева М.Н. Лексические проблемы перевода с английского языка на русский: Учеб. пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004. – С. 92.

7. Сдобников В.В. Теория перевода : [учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков] / В.В. Сдобников, О.В. Петрова. — М.: АСТ: Восток—Запад, 2007. — 448 с. — (Лингвистика и межкультурная коммуникация: золотая серия).

8. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология / А. А. Реформатский // Вопросы терминологии – М.: 1961. – С. 49-51.
9. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика./ Я. И. Рацкевич// Теория перевода и переводческая практика – М.: Междунар.отношения, 1974. – С. 228.
10. Левковская К. А. «Теория слова, принципы ее построения и аспекты изучения лексического материала»/ К. А. Левковская – М.: КомКнига, 2005. – С. 296.
11. Sydoruk G. I. Translation Theory Foundation: Course Book / G. I. Sydoruk – K.: КОНДОР, 2009. – 284 с.

REFERENCES

1. Arnold I.V. Leksykologhyya sovremennoho anglijskogo yazyka , / I.V Arnold // uchebnik dlay in-tov fac. inost. yaz. – 3 izd., pererob. and dod. – M .:Vyssh. schk., 1986. - S. 295.
2. Barkhudarov L.S. Mova i pereklad, / L.S. Barkhudarov // Mova i pereklad – M .: Mizhnarodni vidnosyny, 1975. – S. 235.
3. Ermolenko S., Bibik S., Todor O. Ukrainska mova: Korotkuy tlmachny slovnyk lingvistichnih terminiv / Za redaktsieyu S. Ermolenko. – K .: Lybid, 2001. –S. 224.
4. Golovin B.N. termin i slovo / B.N. Golovin .// termin i slovo mezhvuzovy. sb. - Gorkyy: Izdatelstvo Horkoho un-ta, 1982. –. S. 132.
5. Kazakova T.A Praktycheskye osnovy perevoda. English <=> Russian - Seriy: Izuchaem inostrannue yazyki. – St. Petersburg .: "Izdatelstvo souz", –2001, – S. 320
6. Kolomeytseva E.M, Makeeva M.N Leksycheskye problemy perevoda s angliyskoho na ruskyy: ucheb. posobie. Tambov: Izd-vo Tamb. gos. teh. un-ta, 2004. – S. 92.
7. Sdobnykov V.V Theoriay perevoda: [uchebnik dlay studentov lnhvystycheskyh fakultetov Finostrannyh yazykov] / V.V Sdobnykov, A.V Petrova. – M .: ACT: Vostok, 2007. – 448 p. – (Lnhvystyka I mezhkulturnaya Kommunikatsii: zolotaay Seriy).
8. Reformatskyy A.A. Chto takoe termin i termenologiy / A.A Reformatskyy // Voprosy termenologii – M .: 1961. – S. 49-51
9. Retsker Ya. I. Theoriay perevoda i perevodcheskaya praktika. / Ya. I. Ratskevych // Theoriay perevoda i perevodcheskaya praktika – M .: Mezhdunar. otnoshenyya, 1974. – S. 228.
10. Levkovskaya K.A "Theoriay slova printsypy ee postroeniay i aspecty izucheniy leksycheskoho materiala" / K.A Levkovskaya – M .: KomKnyha, 2005. –S. 296
11. Sydoruk GI Translation Theory Foundation: Course Book / GI Sydoruk – K.: KONDOR, 2009. – 284 p.

USAGE OF TRANSLATION MODULATIONS IN TRANSLATION OF AGROCHEMICAL TEXTS

Zhukova Lyudmila Vasylivna, PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv),

Strigunenko Vlada Ivaivna, graduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

The article deals with the study of translation modulations commonly used in translation of English terms in the field of agrochemicals. It is stipulated by the interest of

modern linguistic investigations to comprehensive study of structural and semantic features of sectoral terms .

Translation is not just a replacement of one unit by another, it is a complex mental process that includes a number of difficulties to be overcome by translator. The main purpose of the translation is achievement of adequacy. The adequacy of the translation is a functional compliance of translation through its equivalence.

The most typical lexical feature of literature on agricultural chemistry is the richness of the terms or terminological phrases. This stipulates the interpreter to use various translation modulation, or in other words - translation transformations.

Transformation is the basis of the most methods of translation, which consists in changing the formal or semantic components of the original text.

These transformations include lexical transformation, grammatical and lexical-semantic transformation.

Scientists also hold to a broader classification of transformations:

1. Differentiation of meanings.
2. Specifying of meanings
3. Semantic development.
4. Generalization of meanings.
5. A complete modification.
6. Antonymous translation.
7. Compensation of losses in the translation process.

When translating agrochemical texts the techniques of differentiation and specificity are used most often. This is connected with a large number of English words with a broad semantic meaning, which have no direct equivalent in the target language.

The main technique while translating English terms into Ukrainian language is translation by using lexical equivalent, i.e. rendering of constant lexical correspondence that exactly matches with the meaning of the word. The terms that have equivalents in their native language play an important role in translation. They determine the meaning of other words and make it possible to ascertain the nature of the text.

To sum up, we should stress that types of lexical modulations are based on logical relationships of generalizations, limitations, crossing or offset. Lexical modulation can be constant or free in shape of application and is the rational way to achieve adequate translation.

Keywords: term, translation modulations, lexical modulations, grammatical modulations, complex lexical and grammatical modulations.